

KASBIY TA'LIMDA INTEGRATIV YONDASHUVNING NAZARIY- METODOLOGIK ASOSLARI

Nabiyeva Nargiza Abdurayimovna

Osiyo xalqaro universiteti pedagogika mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada kasbiy ta'lim jarayonida integrativ yondashuvning mazmuni, uning nazariy-metodologik asoslari va zamonaviy ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Integratsiya qilinadigan bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni uyg'unlashtirishga xizmat qiluvchi metodlar, tamoyillar hamda integrativ ta'limning natijalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: *Integratsiya, integrative, loyiha asosida o'qitish, mehnat bozori, texnologiya, intellektual va kommunikativ ko'nikmalar.*

Аннотация

В статье рассматривается содержание интегративного подхода в процессе профессионального образования, его теоретико-методологические основы и значение в современном образовательном процессе. Анализируются методы и принципы, обеспечивающие гармонизацию интегрируемых знаний, умений и компетенций, а также результаты интегративного образования.

Ключевые слова: *Интеграция, интегративность, проектное обучение, рынок труда, технологии, интеллектуальные и коммуникативные навыки.*

Abstract

This article examines the integrative approach to professional education, its theoretical and methodological foundations, and its importance in modern education. It analyzes the methods and principles that ensure the harmonization of integrated knowledge, skills, and competencies, as well as the results of integrative education.

Keywords: *Integration, integrativity, project-based learning, labor market, technology, intellectual and communication skills.*

Kirish

Zamonaviy mehnat bozori kasb egalaridan nafaqat tor ixtisoslashgan bilimlarni, balki ko'p tarmoqli kompetensiyalarni ham talab qilmoqda. Bunday sharoitda kasbiy ta'lim tizimining oldida turgan asosiy vazifalardan biri o'quvchilar faoliyatini kompleks yondashuv asosida tashkil etishdir. Integrativ yondashuv ta'limning turli bo'limlari va fanlaridagi bilimlarni o'zaro bog'liq holda o'qitish orqali o'quvchining kasbiy kompetensiyasini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kasbiy ta'limda integratsiya - bu bilimlar, texnologiyalar, jarayonlar va malakalarni yagona tizimga birlashtirish orqali samaradorlikni oshirishdir. Ushbu

yondashuv rivojlangan mamlakatlarda keng qo'llanilmoqda va o'quvchilarni real ishlab chiqarish sharoitlariga yaqinlashtiradi.

Integrativ yondashuvning nazariy asoslari

Integratsiya (lot. *integratio* — birlashtirish) ta'limda turli sohalar orasidagi bog'liqlikni mustahkamlash, bilimlarni yagona tizim sifatida o'zlashtirishni anglatadi. Kasbiy ta'limda integratsiya quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

- Fanlararo integratsiya - fizika, mexanika, materialshunoslik, informatika, mehnat muhofazasi kabi fanlarning bir mavzuda uyg'unlashuvi.
- Texnologik integratsiya - ishlab chiqarish texnologiyalari, avtomatika, dasturlash, mechatronika jarayonlarining birgalikda o'qitilishi.
- Kasbiy faoliyat integratsiyasi - nazariya va amaliyotning birlashtirilgan holda o'rganilishi.
- Kompetensiyalar integratsiyasi - texnik, intellektual va kommunikativ ko'nikmalarni bir butun sifatida shakllantirish.

Integrativ yondashuvning ilmiy asoslari. Integratsiya bir qator ilmiy-nazariy konsepsiyalarga tayanadi: Sistemali yondashuv nazariyasi — ta'limni yaxlit, o'zaro bog'langan tizim sifatida ko'rish. Konstruktivizm nazariyasi — o'quvchi bilimni o'zi yaratadi, yangi bilim avvalgi tajribaga tayangan holda shakllanadi. Faoliyat yondashuvi — bilim amaliy faoliyat jarayonida shakllanadi. Kompetensiyalar nazariyasi — har bir kasb mazmuni bir nechta ko'p tarmoqli kompetensiyalarni talab qiladi. Mezoparadigma yondashuvi — fanlararo masalalarni keng ko'lamda o'rganish.

Bu nazariyalar integratsiya jarayonining ilmiy poydevorini tashkil etadi.

Integrativ yondashuvning metodologik asoslari. Integrativ yondashuvning tamoyillari. Kasbiy ta'limda integratsiya quyidagi metodologik tamoyillarga asoslanadi: Yaxlitlik tamoyili - ta'lim jarayonini bo'laklarga bo'linmagan, bir-biri bilan bog'langan tizim sifatida tashkil etish. Ketma-ketlik va uzluksizlik - fanlararo aloqani bosqichma-bosqich mustahkamlab borish. Amaliy yo'naltirilganlik - o'qitishning real ishlab chiqarishga yaqinlashtirilishi. Tizimli – funksional yondashuv - har bir bilim elementi umumiy kasbiy faollikdagi funksiyaga xizmat qilishi. Innovatsionlik - raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan tizimlar, AR/VR, simulyatorlardan foydalanish. Modullilik- integrativ fan yoki mavzularni modul ko'rinishida tashkil etish.

Integrativ o'qitish metodlari. Kasbiy ta'limda integratsiyani amalga oshirish uchun bir qator metodlardan foydalaniladi: Loyiha asosida o'qitish (Project-based learning) - bir loyihada bir nechta fanlarning bilimlari birlashadi; Muammoli ta'lim - real ishlab chiqarishdagi muammolarni yechish jarayonida bilimlar integratsiyasi; Kase-stadi - kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish orqali fanlararo bog'liqlikni ochib berish; Kompleks amaliy mashg'ulotlar- turli fanlar bilimlarini o'zida mujassamlashtirgan amaliy ishlar; AR/VR texnologiyalar -materiallar, mexanizmlar, energetik tizimlarni

virtual integratsiyalangan holda o'zlashtirish; Simulyatsiya va modellashtirish-avtomatika, mechatronika, elektronika jarayonlarini birlashtirish.

Integrativ o'quv dasturlarini ishlab chiqish

Integratsiyalashgan o'quv dasturlarining umumiy tuzilmasi:

1. Kasbiy kompetensiyalar ro'yxati
2. Fanlararo bog'liqlik xaritasi
3. Modul asosidagi o'quv mavzulari
4. Integrativ amaliy mashg'ulotlar
5. Baholash mezonlari
6. Real obyektlar bilan ishlash (korxona, laboratoriya, simulyator)

Bu loyiha o'quv jarayonining amaliyotga yo'naltirilganligini ta'minlaydi.

Kasbiy ta'limda integrativ yondashuvning amaliy ahamiyati. O'quvchilarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish.

Integratsiya shaxsning quyidagi kompetensiyalarini rivojlantiradi:

texnik ko'nikmalar (mexanika, elektronika, avtomatika); analitik fikrlash;
ijodkorlik va muammolarni yechish;
kommunikativ ko'nikmalar;
mehnat muhofazasi va ishlab chiqarish madaniyati.

Masalan, "Mechatronics" yo'nalishida elektronika, dasturlash, mexanika va pnevmatika elementlari yagona mashg'ulotda integratsiyalashadi.

Ishlab chiqarish bilan ta'limning integratsiyasi

Hozirgi islohotlar ta'lim va ishlab chiqarishning yaqinlashuvini talab etadi.
Integratsiya orqali:

- korxonalar bilan hamkorlik kuchayadi;
- dual ta'lim tizimi rivojlanadi;
- o'quvchilar haqiqiy texnologiyalar bilan tanishadi;
- amaliyot samaradorligi oshadi.

Raqamli texnologiyalar bilan integratsiya

Kasbiy ta'limda integratsiya quyidagi texnologiyalar orqali samarali bo'ladi:

- AR-Lab- laboratoriya jarayonlarini raqamli integratsiyada ko'rsatish;
- 3D modellashtirish (Fusion 360, SolidWorks);
- Simulyator dasturlari (Tinkercad, Proteus, PLC simulyatorlar);
- Robototexnika platformalari (Arduino, Raspberry Pi).

Bu texnologiyalar o'quvchilarda kompleks texnik fikrlashni shakllantiradi.

Ta'lim jarayoniga pedagogik texnologiyalarni qo'llash va pedagogik mahoratni takomillashtirish muammolari ustida professor N.N.Azizxodjaeva izlanishlar olib borib, o'z tadqiqotlarida kasbiy ta'lim tizimida o'qitish texnologiyalari fundamental va amaliy bilimlarning o'zlashtirilishini ta'minlashini ta'kidlab o'tgan. O'.Q.Tolipov "Oliy pedagogik ta'lim tizimida umummehnat va kasbiy ko'nikma va malakalarni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari" mavzusida tadqiqot ishlarini olib borib,

talabalarda kasbiy ko'nikma va malakalarni rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarning o'rni va uni ta'lim jarayoniga qo'llashning muhim tomonlarini tadqiq qilgan. D.O.Ximmatalievning tadqiqotlarida bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi va pedagogik faoliyatida texnologik yondashuvning o'ziga xosligi yoritib berilgan. D.N.Zokirovaning ilmiy tadqiqotlarida bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarining intellektual salohiyatini o'stirish, izlanish, ijodkorlik, tadbirkorlik, tashkilotchilik malakalarini shakllantirish kabi muammolarning yechimini topish hozirgi davrda muhim vazifalardan ekanligi ko'rsatib o'tilgan. D.N.Zokirovaning tadqiqotlaridada kasbiy pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak muhandispedagoglarning umumkasbiy tayyorgarligini imitatsion model qurilmalari vositasida takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslarini yaratishga harakat qilingan.

Xulosa

Kasbiy ta'limda integrativ yondashuv - zamonaviy ta'lim jarayonini yangilash, ishlab chiqarish talablari bilan uyg'unlashtirish va o'quvchilarda kompleks kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishning eng samarali usullaridan biridir. Integratsiya nazariy-metodologik jihatdan sistemali yondashuv, konstruktivizm, faoliyat yondashuvi va kompetensiyalar nazariyasiga asoslanadi. Amalda esa loyihaviy ta'lim, muammoli o'qitish, AR/VR texnologiyalar, simulyatsiya, modulli dasturlar orqali amalga oshiriladi.

Integrativ ta'lim o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish, kasbning zamonaviy talablari bilan mos malakalarni shakllantirish, o'quv jarayonini real ishlab chiqarish bilan yaqinlashtirishga xizmat qiladi. Shu bois kasbiy ta'lim tizimlarida integrativ yondashuvni joriy etish dolzarb metodik vazifa sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. F.Tursunov Texnologik ta'limda to'garak ishlarini tashkil etish O'quv qo'llanma Andijon 2023
2. M.Axmedov O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish modulini o'qitish (2 qism) FarDU "Nusxa ko'chirish bo'limi" Farg'ona - 2023
3. M.Axmedov O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish modulini o'qitish (1 qism) FarDU "Nusxa ko'chirish bo'limi" Farg'ona - 2024
4. M.Axmedov Kasb hunarga yo'naltirish O'quv qo'llanma Farg'ona 2025
5. M.Axmedov, R.Maksudov Innovatsion ta'limda dars shakli metod va vositalarini tanlash O'quv qo'llanma Farg'ona 2021
6. P.M. Maxsudov, O.K. Ergashev, Z.Q. Jumanazarova Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi Darslik. T.: "Dimal" nashriyoti, 2024
7. N. A. Shermuxamedova. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. Darslik T.: "Innovatsiya-Ziyo" 2020